

Mr Bojan Luburić*

Problemi u modernom bankarstvu

Univerzalno bankarstvo, trendovi i regulativa

Rezime

Kroz istoriju, finansijski sektor, a pri tome posebno bankarski, se mijenjao i prilagođavao pod uticajem sve bržeg privrednog i tehnološkog razvoja, internacionalizacije poslovanja, rasta tržišta kapitala, te sve zahtjevnije tražnje za posebnim, svestranim finansijskim instrumentima. Pored ovoga, snažan uticaj na trendove, evoluciju i oblik bankarskog sistema imala je regulativa, sa ciljem kroćenja i kontrole ovih sistema, koji su se oduvijek smatrali od posebnog socioekonomskog značaja na nacionalnom, a sve više i globalnom nivou. Upravo ovi trendovi, te način poslovanja i organizacija u modernom bankarstvu, s osvrtnom na skorašnju recesiju i regulativu, su predmet ovog rada. Biće razjašnjene osnovne karakteristike i razlike između komercijalnog i investicionog bankarstva, te jasan trend doskorašnje dominacije univerzalnog bankarstva u modernom finansijskom sistemu, sve do aktualne finansijske krize.

UVOD

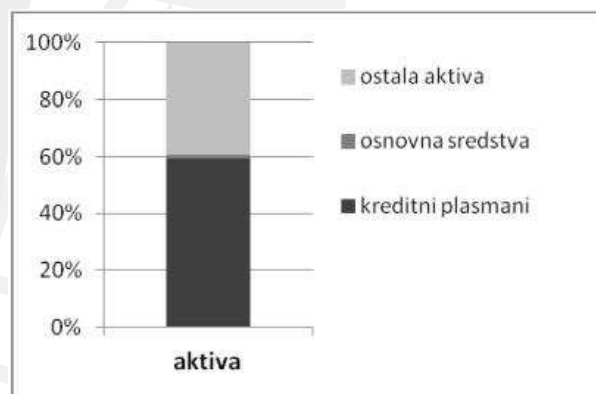
Banke su finansijski posrednici koji nude kredite i štedne proizvode, te usluge platnog prometa. Na taj način igraju izuzetno važnu ulogu u svakoj ekonomiji, tačnije intermedijaciju, usmjeravajući sredstva od štediša (jedinice sa viškom sredstava) ka korisnicima zajma (jedinice sa manjkom sredstava)¹. Ova prosta definicija predstavlja samu suštinu bankarstva, a ujedno i najvažniju ulogu – da premosti jaz između potreba zajmodavaca i korisnika zajma, tako što će vršiti transformaciju ročnosti, veličine i rizika. Ovo je ključna funkcija komercijalnog bankarstva.

Međutim, privredni i tehnološki razvoj uticao je na evoluciju bankarstva, diverzifikaciju i stvaranje izuzetno kompleksnih finansijskih proizvoda i usluga. Razvilo se investiciono bankarstvo – rane investicione banke u SAD su obezbjeđivale kapital velikim korporacijama i vladama kroz izdavanje korporativnih i državnih hartija od vrijednosti, te sprovodile i podržavale procese spajanja i akvizicija (eng. Mergers & Acquisitions). Pored ovoga, moderne investicione banke se aktivno angažuju u trgovanju svim vrstama hartija od vrijednosti, menadžmentu investicija, konsultantskim i uslugama starateljstva nad hartijama od vrijednosti za druga lica.²

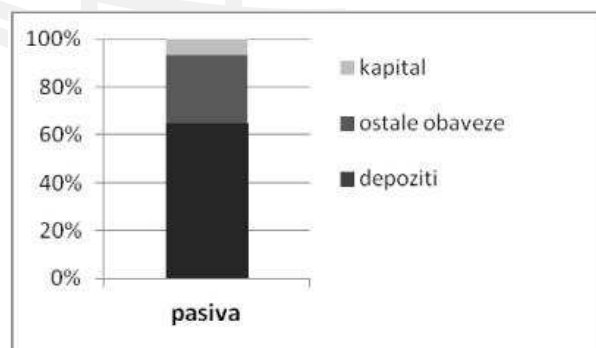
1. KOMERCIJALNO I INVESTICIONO BANKARSTVO

Uzimajući u obzir prethodno navedene aktivnosti, te posmatrajući strukturu finansijskih izvještaja banaka, moguće je razlučiti da li se radi o komercijalnoj ili pak investicionoj banci.

Ilustracija 1: Prikaz aktive bilansa stanja 2007, Banco Santander

Ilustracija 2: Prikaz pasive bilansa stanja 2007, Banco Santander

Izvor: BankScope, Consolidated Financial Statements 2007 – Banco Santander, S.A.

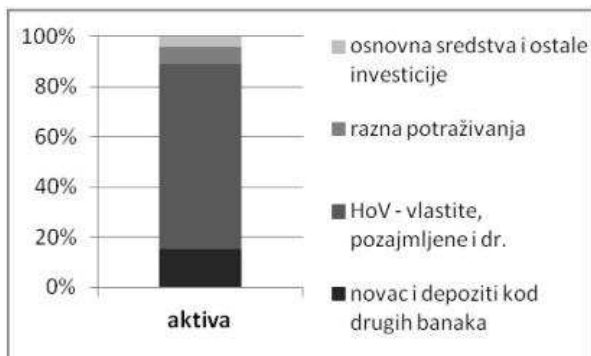
* Asistent Fakulteta za poslovne i finansijske studije Univerziteta za poslovne studije u Banjoj Luci i službenik za poslovanje sa pravnim licima u ProCredit Bank d.d., Filijala Banja Luka

¹ Casu B., Girardone C., and Molyneux P., Introduction to Banking, Prentice Hall, FT, England: Pearsons Education, 2006, str. 4

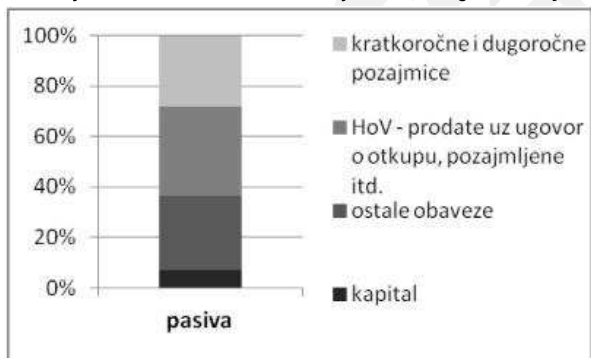
² Heffernan S., Modern Banking, John Wiley & Sons Ltd, London, 2005, str. 20.

Posmatrajući ilustracije 1 i 2, vidimo da su u 2007. godini skoro 60% aktive najveće španske banke, Banco Santander, činili plasirani krediti, dok se izvori sredstava uglavnom odnose na depozite (>64,75%). Na osnovu navedenoga, može se zaključiti da je riječ o pretežno komercijalnoj banci, koja obavlja suštinsku ulogu banke – intermedijaciju. U slučaju američke banke Morgan Stanley, iz ilustracije 3 vidimo da aktivom dominiraju stavke različitih hartija od vrijednosti i finansijskih instrumenata, čineći čak 73,38% ukupne aktive (ukupna fer vrijednost vlastitih finansijskih instrumenata, zatim pozajmljenih, te dobijenih HoV kao vrsta obezbjeđenja itd.). Dakle, nema kreditnih plasmana, a prema Ilustraciji 4, ni značajnih depozita na strani pasive. Ovo je odličan primjer "čiste" investicione banke.

Ilustracija 3: Prikaz aktive bilansa stanja 2009, Morgan Stanley

Ilustracija 4: Prikaz aktive bilansa stanja 2009, Morgan Stanley

Izvor: FORM 10-K, Morgan Stanley Annual Report For the year ended December 31, 2009, United States S.E.C.

Ipak, primjeri "čistih" investicionih (npr. već pomenuti Morgan Stanley ili Goldman Sach), a naročito komercijalnih banaka, su sve rjeđi u modernom bankarstvu. U samim začetcima razvoja finansijskog sektora, komercijalne banke su obavljale svoju fundamentalnu funkciju – alocirajući višak kapitala onima kojima najviše treba; sa momentom sazrijevanja najvećih svjetskih ekonomija, linije razgraničenja postajale su sve nejasnije, dok su banke evoluirale u univerzalno bankarstvo.

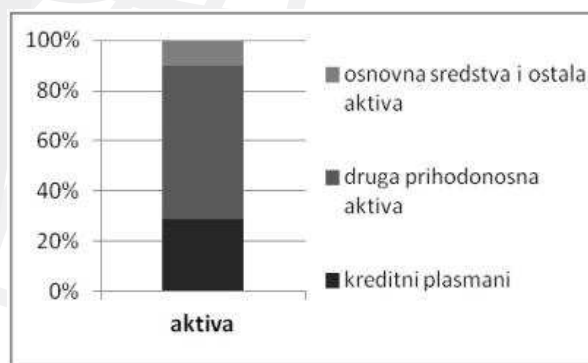
2. UNIVERZALNO BANKARSTVO – PITANJA EFIKASNOSTI

Univerzalno bankarstvo podrazumijeva angažovanje jedne institucije u širok spektar finansijskih usluga, kao što su primanje depozita,

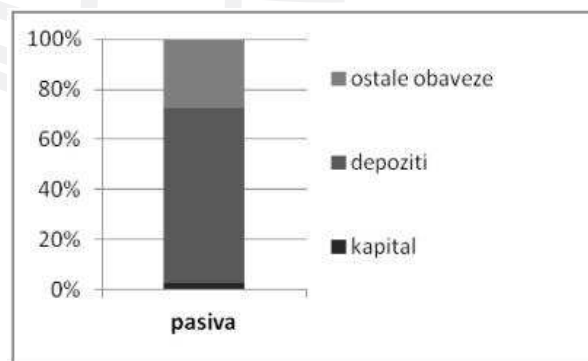
kreditiranje, trgovina devizama, finansijskim instrumentima i njihovim derivatima, emisija dužničkih i vlasničkih hartija od vrijednosti, brokerske i konsultantske usluge (M&A), menadžment investicija i osiguranje. Istorijski posmatrano, objedinjavanje svih ovih aktivnosti unutar jedne institucije smatrano je veoma kontroverzno, uz nametanje dugotrajnih zabrana (npr. Glass-Steagall Zakon u SAD)³ u nekim zemljama (SAD, Japan), dok su u drugim ovakva objedinjavanja bila norma (većina evropskih zemalja). Stoga ne čudi činjenica da je upravo Njemačka mjesto rođenja univerzalnog bankarstva, sa finansijskim institucijama kao što je Deutsche Bank, koja nudi doslovno sve gore pomenute usluge. Ipak, treba imati u vidu da su u kontinentalnoj Evropi, uključujući Švajcarsku, kao i u Japanu, tradicionalno, poslovi sa hartijama bili minorni u odnosu na klasične bankarske poslove sa depozitima i kreditima. U anglosaksonskim zemljama V. Britaniji i SAD bilo je obrnuto. Krajem prošlog i početkom ovog vijeka prvo je smatrano konzervativnim, a drugo progresivnim. Međutim, aktuelna kriza je pokazala da to i ne mora biti tako. Trgovina poslovnih banaka hartijama i njihovim derivatima, po vlastitoj inicijativi i za vlastiti račun, smatra se jednim od glavnih uzročnika globalne finansijsko-ekonomske krize.

Posmatrajući sljedeće ilustracije 5 i 6, očito je da jedna od najznačajnijih britanskih banaka, Barclays plc, ima veliko učešće depozita u ukupnim izvorima sredstava, dok sa druge strane kreditni plasmani čine svega 28,52% ukupne aktive. Iako ova banka ima izuzetno razvijene proizvode i usluge iz domena komercijalnog bankarstva, jasno je da je riječ o univerzalnoj banci, u ovom slučaju jednoj od najvećih na svijetu, koja takođe nudi usluge investicionog bankarstva, menadžmenta investicija itd.

Ilustracija 5: Prikaz aktive bilansa stanja 2007, Barclays bank plc.

Ilustracija 6: Prikaz pasive bilansa stanja 2007, Barclays bank plc.

Izvor: BankScope, Consolidated Financial Statements 2007 – Barclays Bank plc.

³ Glass-Steagall Act of 1933 - nametnut u jeku Velike depresije, u svrhu obuzdavanja neprijemljenih bankarskih aktivnosti. Konkretno, zakon je, između ostalog, razdvojio investiciono i komercijalno bankarstvo, smatrajući da je preterano učešće komercijalnih banaka na tržištu kapitala neprikladna i suviše rizična upotreba novca štediša, a ujedno i glavni krivac Velike depresije. Zakon je, usljed dugogodišnjih kritika, poništen 1999. godine, donošenjem Gramm-Leach-Bliley zakona. Uzrokovano posljednjom globalnom finansijskom krizom, problem je ponovo aktuelizovan, te tzv. Obamin Volstrit paket opet zahtijeva svojevrsno reaktiviranje Glass-Steagall zakona, odnosno podijeljen sistem poslovnog bankarstva – investiciono i depozitno-kreditno bankarstvo. Takođe, jedan od osnovnih ciljeva novog regulatornog paketa jeste konačno uništenje vjerovanja "Preveliki da bi propali", kako bi se spriječila buduća spašavanja velikih finansijskih institucija novcem poreskih obveznika.

Tokom XX i XXI vijeka, sprovedene su brojne studije sa namjerom da odgonetnu da li je neophodno odvojiti tradicionalno bankarstvo od ostalih finansijskih aktivnosti ili ne, radi sprečavanja moralnog hazarda i nepotrebnog izlaganja rizicima od strane menadžmenta banaka, čime bi se unaprijedila njihova efikasnost i stabilnost bankarskog sistema. Veliki dio ovih istraživanja je fokusiran na pronalaženje dokaza o kreiranju boljih bankarskih performansi i efikasnosti, kao rezultata ekonomije obima, dodatne diverzifikacije i "x-efikasnosti" (eng. x-efficiency). Naime, ekonomija obima podrazumijeva opadanje prosječnog troška po jedinici prilikom rasta broja proizvedenih učinaka. Dodatna diverzifikacija podrazumijeva smanjenje troškova zahvaljujući zajedničkoj izradi različitih proizvoda i usluga, i može se sumirati u sljedećoj nejednačini⁴:

$$UT(q1, q2) < UT(q1) + UT(q2)$$

gdje je UT – ukupan trošak, q1 i q2 – učinci/proizvodi 1 i 2

Ispitivanja na osnovu uzorka od 760 filijala raznih banaka u SAD (Berger et al 1997) su, očekivano, potvrdila postojanje određenog poboljšanja efikasnosti zahvaljujući iskorišćavanju ekonomije obima i diverzifikaciji, ali uglavnom kod velikih banaka. Međutim, pokazalo se da ona nisu značajna kao što se do tada smatralo. Preciznije, u prosjeku, nedovoljna diverzifikacija ili ekonomija obima uzrokuju veće operativne troškove, ali za manje od 5%, dok x-inefikasnost može uzrokovati i 20-25% veće troškove⁵. Naime, x-efikasnost se odnosi na efikasnost generisanu superiornim menadžmentom i upotrebom napredne tehnologije. Dakle, banke će efikasnije smanjiti troškove ukoliko unaprijede menadžment, tj. način organizovanja, te upravljanja rizikom, nego da to nastoje postići rastom. Dodatni dokaz koji potvrđuje ovu tvrdnju jeste podatak da od svih spajanja i akvizicija (eng. Mergers & Acquisitions), koji su posljednjih decenija preferirani način širenja i probijanja na nova tržišta, svega 20-45% uspije u smislu kreiranja dodatne vrijednosti za akcionare, odnosno povećanja efikasnosti.

3. TRENDOVI U MODERNOM BANKARSTVU – PRIJE I POSLIJE KRIZE

Finansijski sektor je izuzetno turbulentan i podložan trendovima koji ga konstantno oblikuju. S obzirom na skorašnju krizu koja je ostavila veliki trag, razmotrićemo najznačajnije trendove prije i poslije same recesije.

U vremenu globalizacije i sve bržeg razvoja informacionih tehnologija, pojavio se trend "dezintermedijacije" (eng. Disintermediation). To je proces kojim ekonomski subjekti zaobilaze banke i druge finansijske institucije kako bi investirali svoja sredstva direktno na finansijska tržišta. Ovo je, doduše, uglavnom povezano sa dosta razvijenim, transparentnim tržištima i prisutno je u izrazito tržišno - orijentisanim sistemima kao što su SAD i Velika Britanija. Ovaj trend mijenja fundamentalnu funkciju banaka.

Pretkrizni period okarakterisan je, takođe, brojnim promjenama u samim strategijama banaka. Konkretno, riskantniji kreditni plasmani su uzimali maha, sve više se okretalo ka prihodu od provizija, finansijske inovacije su omogućavale kreiranje veoma egzotičnih finansijskih instrumenata, komplikovanih za vrednovanje i procjenu povezanog rizika, što je dovelo do velikog potcjenjivanja istog. Banke su težile kako poslovnoj tako i geografskoj diverzifikaciji i širenju. Ovome je naročito doprinijelo, u bankarskim krugovima opšteprihvaćeno, slijepo vjerovanje u frazu "Preveliki da bi propali" (eng. Too big to fail). Ovakav arogantan pristup će se pokazati pogubnim za brojne finansijske gigante poput investicionih banaka Lehman Brothers (banka sa istorijom od preko 150 godina, bankrotirala je 15. septembra 2008.⁶ uglavnom zbog pretjerane izloženosti problematičnim finansijskim derivatima kao što su MBS – Mortgage Backed Securities⁷), Bear Sterns (doživjeli propast praktično preko noći u martu 2008. nakon čega su preuzeti od strane JP Morgan⁸), zatim američki Freddie Mac i Fannie Mae, čiji su akcionari praktično izbrisani, te mnogi drugi slučajevi. Osnovni razlozi propasti ovih banaka su u suštini, usljed lažnog osjećaja nedodirljivosti, bezglava ekspanzija (koja se rijetko zasnivala na internom rastu), te "žmirenje" na strmoglavu rast rizika uslijed stalnog povećavanja finansijskog leveridža (npr. i veoma blage nestabilnosti tržišta od 5% bile su sasvim dovoljne da u pomenutom momentu gurnu Lehman Brothers na ivicu propasti).

Kao što je ranije već pomenuto, izuzetno popularan način eksternog širenja, naročito u druga tržišta, bilo je kroz spajanja i akvizicije (M&A), odnosno velike univerzalne banke su gutale manje, specijalizovane finansijske institucije na ciljnim tržištima - npr. Royal Bank of Scotland u svom bezglavom širenju preuzima ABN Amro, veliku holandsku banku, u do tada najvećoj merdžer transakciji. Inače, 2006. i 2007. godina su, istorijski gledano, bile rekordne po broju obavljenih M&A transakcija⁹.

S obzirom na trend rapidnog širenja banaka, javio se problem finansiranja i adekvatnosti kapitala. Odnosno, ako aktiva banke raste brže od njenih obaveza, mora se dodatno zaduživati kako bi zatvorila nastali jaz. Takođe, preveliko zaduživanje ugrožavalo je neophodan nivo kapitala, propisan od strane regulatora. Rješenje ovih problema? Sekjuritizacija! Banke su svoju nelikvidnu aktivnu (npr. dugoročne kreditne plasmane) udruživale i zajedno sa pripadajućim novčanim tokovima ili ekonomskim vrijednostima, usmjeravale kako bi kreirale nove hartije od vrijednosti, poznate kao ABS (Asset-backed-securities)¹⁰. Ovi finansijski derivati su emitovani na tržište i prodavani investitorima, te su se banke na taj način rješavale nelikvidne aktive (i povezanih rizika), a samim tim bi i minimalno zahtijevani nivo kapitala bio dosta niži.

Osvrnimo se sad na dešavanja u trenutnoj ekonomskoj klimi, odnosno dok se brojne zemlje još pokušavaju oporaviti od krize. Primarne emisije kompleksnih finansijskih proizvoda gotovo da su nestale, a očekuje se i "povratak osnovama" (eng. Back to basis) kad je u pitanju sekjuritizacija u skorijoj budućnosti.

⁴ Casu B., Girardone C., and Molyneux P., Introduction to Banking, Prentice Hall, FT, England: Pearsons Education, 2006, str. 9.

⁵ Berger A., Leusner J., Mingo J., The efficiency of bank branches, Journal of Monetary Economics 40 (1997) 141-162, Elsevier Science B.V., 1997, str.142.

⁶ Lehman Brothers: The Rise and Fall of Lehman Brothers. A History that Goes Beyond the Great Depression, <http://www.doctorhousingbubble.com/>, datum pristupa 31.08.2010.

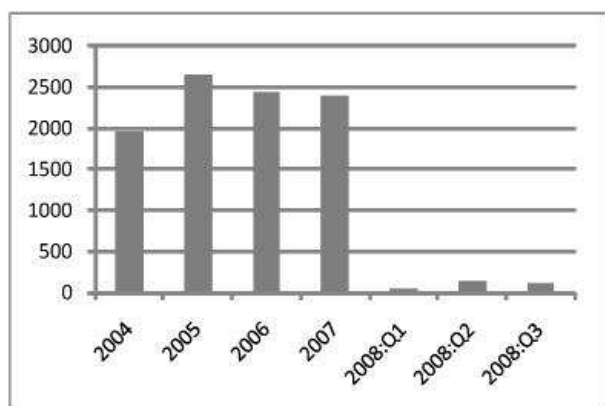
⁷ The Turner Review: A regulatory response to the global banking crisis, Financial Services Authority, March 2009, United Kingdom, str. 36.

⁸ Sender H., Review of: The Rise and Fall of Bear Stearns, Financial Times, July 10, 2010, <http://www.ft.com/>

⁹ Moeller S., M&A feels the credit crunch, Mar 27, 2008, <http://www.moneyweek.com/>, datum pristupa 30.03.2009.

¹⁰ European Securitisation Forum (1999), European Securitisation: A Resource Guide, 1999, New York, str. 1.

Ilustracija 7: Obim sekjuritizacije u SAD, 2004-2008. god. (u milijardama €)

Izvor: American and European Securitisation Forum

Takođe, aktivnost na polju spajanja i akvizicija pala je u 2009. godini na najniži nivo u posljednjih 40 godina¹¹, usljed zamrzavanja tržišta kapitala, odnosno manjka dostupnih kreditnih sredstava, ali i mnogo opreznijeg pristupa menadžmenta banaka.

4. REGULATIVA BANKARSKOG SEKTORA

Shodno promjenljivim uslovima u kojima banke egzistiraju, mijenjala se i regulativa. Kao što smo vidjeli kroz navedene primjere, brojni su potresi u ovim sistemima, koji su se dešavali u prošlom, a naročito početkom ovog XXI vijeka, kao što su Velika depresija (eng. Great Depression) koja je drmla Ameriku, ali i druge velike zemlje punih 10 godina od 1929., Crni ponedjeljak (eng. Black Monday)¹² iznenadni rekordan pad ključnih tržišta akcija širom svijeta u oktobru 1987. godine, od Hong Konga (pad od 45,5%), Australije (41,8%), Velike Britanije (26,4%), Kanade (22,5%) i SAD (22,68%), zatim Dot-com bubble 2000-2002. godine kada je Nasdaq izgubio 78% svoje vrijednosti uslijed velikog pada vrijednosti akcija tehnoloških kompanija¹³; i konačno, globalna recesija (eng. Credit Crunch) pokrenuta krizom na američkom tržištu hipotekarnih kredita, koja se prelila i uzdrmla skoro sve zemlje u 2008. godini, a iz koje se mnoge još nastoje izvući.

Analizirajući ih, primjetna je jedna posebna karakteristika regulative ovog sektora. Tačnije, uobičajena je detaljna revizija postojeće regulative i načina supervizije, nametanje snažnijih restrikcija, veće uplitanje države i robustnija kontrola odmah nakon samih kriza, da bi u narednih nekoliko decenija bilježenja rasta i razvoja, supervizija postajala opuštenija, gubeći korak sa sve kompleksnijim finansijskim inovacijama, brojna ograničenja bila znatno ublažena, ili čak potpuno nestala. Ovakav slijed događaja neminovno je stvarao više prostora za bankarski egzibicionizam, a samim tim i podlogu za nove probleme.

Klasičan primjer je poznati, ranije pomenuti, Glass-Steagall zakon (eng. GSA - Glass-Steagall Act of 1933)¹⁴, koji je nametnut u jeku Velike depresije u SAD, a u svrhu obuzdavanja neprimjerenih bankarskih aktivnosti. Vremenom, jasna linija razgraničenja iscrtana ovim aktom se mutila, brisala, sve glasnjija su bila mišljenja da je zakon pregrub, komercijalne banke su nalazile načina da djelimično zaobiđu ograničenja, da bi konačno 1999. godine donošenjem Gramm-Leach-Bliley zakona, ozloglašeni GSA bio poništen¹⁵. Ovo je intenziviralo razvoj ogromnih finansijskih konglomerata – tzv. univerzalnih banaka. Najnovija kriza stvara težnje ka ponovnom reaktiviranju GSA – predsjednik SAD Barack Obama 21. jula 2010. potpisuje novi paket zakona, najveći remont finansijske regulative još od 1930-tih, koji na 2.300 stranica definiše novu, sveobuhvatnu reformu i regulaciju Vol strita (eng. Wall Street). Namjera je postavljanje finansijskog sistema na sigurniji temelj, novom podjelom sistema poslovnog bankarstva, te najvećom zaštitom korisnika finansijskih usluga do sada. Ovim se nastoje spriječiti, ili bar ublažiti, buduće krize, te stati u kraj sa spašavanjem finansijskih institucija novcem poreskih obveznika.¹⁶

S obzirom na to da se finansijski sistem svake zemlje temelji na povjerenju, koje je veoma nestabilna kategorija, osjetljiva na razne privredne, političke, prirodne i druge uticaje, čak i senzacionalizma dnevne štampe, jasno je zašto sve zemlje posebnu pažnju obraćaju na regulaciju i kontrolu ovog izuzetno značajnog sektora. Kapital banke je centralni element svake regulacije, jer predstavlja svojevrsni "jastuk" koji treba da ublaži i amortizuje gubitke i negativne efekte, sprečavajući tako propast banke. Takođe, umanjuje i moralni hazard banke, pa je stoga i najvažniji predmet razmatranja Bazelskih sporazuma (Basle Accord I – 1988, and Basel Accord II - 2004¹⁷, 2006), koji predstavljaju skup sporazuma o superviziji banaka, utvrđenih od strane Bazelskog Komiteta (eng. Basel Committee). Preciznije, to su preporuke za način supervizije banaka i njihovog načina upravljanja rizicima.

5. TRENDOVI U REGULATIVI TOKOM I NAKON RECESIJE

Na sjednici Bazelskog komiteta za nadzor banaka (Basel Committee on Banking Supervision) održanog 12. septembra 2010. godine, predložena su nova pravila vezano za minimalni kapital finansijskih institucija, tzv. Bazel III. Njihovo usvajanje očekuje se na sljedećem zasjedanju grupe G-20 u novembru 2010. godine u Južnoj Koreji.¹⁸

Naime, prethodni sporazum (Bazel II) se između ostalog dosta zasnivao na ocjeni kreditnog boniteta potencijalnih dužnika. Međutim, pokazalo se da predložena metodologija rejtingovanja nije bila adekvatna, što je dovelo do toga da preduzeća s malim sopstvenim kapitalom često ostaju bez kredita, ili plaćaju previsoku kamatnu stopu. Pored toga, svjetska finansijska kriza donijela je i brojne nove zahtjeve.

Bazelski sporazum III oslanja se na iskustva iz prethodna dva sporazuma, te spoznaje iz aktuelne finansijske krize. Cilj je

¹¹ O'Grady S., Credit crunch leaves M&A activity at a 40-year low, Wednesday, 2 September 2009, <http://www.independent.co.uk/>, datum pristupa 30.9.2010.

¹² SNIPER Market Timing: Stock market crash - Black Monday - October 1987, <http://www.sniper.at/stock-market-crash-of-1987.htm>, datum pristupa 31.08.2010.

¹³ Beattie A., Market Crashes: The Dotcom Crash, Investopedia, <http://www.investopedia.com/features/crashes/crashes8.asp>, datum pristupa 30.08.2010.

¹⁴ Leuchtenburg William E., Franklin D. Roosevelt and the New Deal, 1932-1940. New York: Harper Torchbooks, 1963, str. 93.

¹⁵ Heakal R., What Was The Glass-Steagall Act?, 2010, <http://www.investopedia.com/articles/03/071603.asp>, datum pristupa, 30.08.2010.

¹⁶ Luce E., Politi J., Obama signs bill to overhaul Wall Street, Financial Times, Washington, July 21, 2010, <http://www.ft.com/cms/s/0/9765d2c8-94dd-11df-af3b-00144feab49a.html>, datum pristupa 5.10.2010.

¹⁷ <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>

¹⁸ Milaković N., Bazel III – made i sumnje, septembar 2010. godine

uspostavljanje ravnoteže između finansijskih sistema i potrebnog kreditnog nivoa, a osnovne izmjene su:

- povećanje minimalne stope osnovnog vlastitog kapitala, tj. "Vlastiti kapital 1" (common equity) sa ranijih 2% na 4,5%,
- povećanje minimalnih stopa proširenog vlastitog kapitala, tj. "Vlastiti kapital 2" (Tier 1 capital) sa dosadašnjih 4% na 6%,
- uvedena je nova kategorija kapitala – "antistresni kapital" (Conservation buffer) od 2,5%.

Novi Bazelski sporazum već je doživio veliki napad kritike. Najoštriji su, očekivano, bankarski krugovi, tvrdeći da su zahtjevi za povećanjem kapitala banaka preveliki i nerealni. Navode da će ovo dovesti do novog udara na privredu smanjenjem obima kreditiranja. S druge strane, brojni su kritičari koji smatraju da je novi sporazum previše razvukao prelazni period (do 2019. godine). Pored toga, problem je što se određena rješenja Bazelskih sporazuma nisu adekvatno primjenjivala, čak i u zemljama koje su učestvovala u njihovoj izradi.

S obzirom na značaj Velike Britanije i Londona kao jednog od najznačajnijih finansijskih centara u svijetu, osvrnućemo se na aktualna dešavanja oko revizije i restrukturisanja regulative i supervizije bankarstva u ovoj zemlji.

Naime, ovdje je postojao takozvani trojni sistem regulacije, koji su činile tri institucije: Centralna Banka Engleske (Bank of England), Financial Services Authority (Finansijska regulatorna agencija) i Ministarstvo Finansija (HM Treasury). Međusobno su dijelili određene obaveze i odgovornosti za pojedine rizike; međutim, ovaj sistem je žestoko kritikovan, kao inertan da spriječi velike potrese u sistemu. Takođe, brojne su nejasnoće oko konkretnih funkcija, a naročito odgovornosti, što je dovelo do "prebacivanja odgovornosti" između ovih institucija. Iz tih razloga, doneseni su zvanični prijedlozi da se izvrši temeljna reorganizacija i jednom tijelu dodijeli potpuna moć donošenja odluka, a samim tim i puna odgovornost¹⁹.

U svakom slučaju, regulativa ide u smjeru većeg pritiska na banke da izvrše čišćenje svojih bilansa i izvrše neophodnu dokapitalizaciju. Predmet posebnog interesovanja revizije biće i velike rejting agencije, poput Standard & Poor's, Moody's itd. za koje se smatra da su se pokazale nedovoljno agilne u prepoznavanju nadolazećih problema u pojedinim kompanijama koje rangiraju. Takođe, pritisak je na vladama da formulišu strategije za što brži i efikasniji izlazak iz bankarskog sektora, u koji su značajno zašle velikim finansijskim injekcijama u problematične finansijske institucije, prilikom sprečavanja njihovog kolapsa.

ZAKLJUČAK

Podaci i dokazi iz prakse sugerišu na prilično ograničen potencijal za unapređenje performansi kroz ekonomiju obima i diverzifikaciju kod većine finansijskih institucija. U pogledu ukupne strukture troškova, x-efikasnost, odnosno unapređenje performansi kroz poboljšan menadžment banke i pristup upravljanju rizicima, se čini kao osnovni faktor koji stvara kvalitativnu razliku među bankama. Previše intenzivna diverzifikacija dovela je do velikih problema neke od najvećih finansijskih konglomerata – Citigroup. U tome su išli do te mjere da praktično nije postojao niti jedan finansijski instrument ili aktivnost koji nisu imali u ponudi. Ovo je dovelo do gubitka fokusa, tačnije banka je uslijed prevelike širine izgubila prednost u poljima i tržištima na kojima je nekad bila dominantna.

Za pozitivan primjer mogu se uzeti, recimo, britanski Barclays plc ili američki Goldman Sachs, koji su uprkos brojnim iskušenjima, ostali dosljedni aktivnostima u kojima su briljirali. Na ovaj način, te uz dobro upravljanje, uspjeli su uz dokapitalizaciju iz privatnog sektora, izbjeći potrebu da se spasavaju novcem iz državnog budžeta. Ovo je dovelo do jačanja povjerenja u ove institucije, koje su i u krizi relativno dobro poslovale u poređenju sa okolinom, a iz nje su izronili snažniji, sa većim kapacitetima za progres od svoje konkurencije.

Ipak, i pored svih navedenih problema, ne bi se smjelo srljati u promjene pravila po svaku cijenu. Nakon šokova uzrokovanih krizom, banke postaju samosvjesnije i daleko je manja šansa za nove avanturističke poduhvate u skorije vrijeme. Stoga, najvažnije je da se promjene odrade pravilno. Odluke o najvažnijim pitanjima trebalo bi da budu donesene nakon što se prašina slegne, tako da se rezultati ovih mjera mogu lakše mjeriti, ali i da reakcija tržišta bude jasnija.

Postoji opšteprihvaćeno mišljenje o razlozima iza posljednje finansijske krize (neuspjeh internog i eksternog upravljanja finansijskim institucijama, očigledne greške u pristupu rejting agencija, neefikasnost dosadašnjih zahtjeva za minimalnim nivoom kapitala i sl.), kao i neuspjehu i lošim postavkama same finansijske regulative. Takođe, postoji konsenzus o potrebi reforme kompletnog sistema, kako bi se vratilo poljuljano povjerenje, koje je ujedno i temelj finansijskog sektora.

Reakcije na trenutnu krizu su pozvale na čvršću i globalniju regulaciju finansijskih institucija. Ipak, ostaju sumnje da su prijašnja nastojanja za globalnom regulacijom (npr. Bazel II), ako ne uzrokovala, onda bar pogoršala intenzitet same krize.

Van svake sumnje je da je bankarstvo industrija koja je doživjela veliki neuspjeh. Njegova osnovna funkcija je da što efikasnije vrši alokaciju kapitala između pravnih lica i stanovništva. Umjesto toga, banke su sebi dopustile da kratkoročni ciljevi nadjačaju dugoročne interese – krediti su neoprezno dijeljeni nepodobnim pravnim subjektima i stanovništvu. Umjesto da profitiraju na vještom upravljanju i transformaciji kratkoročnih izvora sredstava u kratkoročne i dugoročne kredite, uz minimiziranje rizika likvidnosti, one su svoju izloženost nesmotreno povećale daleko iznad prihvatljivog nivoa. Na kraju, smisao banaka je da ubrzaju i olakšaju protok kreditnih sredstava kroz privredu, a umjesto toga one su ga blokirale.

LITERATURA

1. Casu B., Girardone C., and Molyneux P., Introduction to Banking, Prentice Hall, FT, England: Pearsons Education, 2006
2. Heffernan S., Modern Banking, John Wiley & Sons Ltd, London, 2005
3. Berger A., Leusner J., Mingo J., The Efficiency of Bank Branches, Journal of Monetary Economics 40 (1997) 141-162, Elsevier Science B.V., 1997
4. European Securitisation Forum (1999), European Securitisation: A Resource Guide, 1999, New York
5. The Turner Review: A regulatory response to the global banking crisis, Financial Services Authority, March 2009, United Kingdom

¹⁹ The Turner Review: A regulatory response to the global banking crisis, Financial Services Authority, March 2009, United Kingdom

6. Leuchtenburg William E., Franklin D. Roosevelt and the New Deal, 1932-1940. New York: Harper Torchbooks, 1963
7. Milaković N., Bazel III – nade i sumnje, septembar 2010. godine
8. FORM 10-K, Morgan Stanley Annual Report For the year ended December 31, 2009, United States S.E.C.
9. BankScope, Consolidated Financial Statements 2007 – Banco Santander, S.A.
10. BankScope, Consolidated Financial Statements 2007 – Barclays Bank plc.
11. Lehman Brothers: The Rise and Fall of Lehman Brothers. A History that Goes Beyond the Great Depression, <http://www.doctorhousingbubble.com/>
12. Sender H., Review of: The Rise and Fall of Bear Stearns, Financial Times, July 10, 2010, <http://www.ft.com/>
13. Moeller S., M&A feels the credit crunch, Mar 27, 2008, <http://www.moneyweek.com/>
14. O'Grady S., Credit crunch leaves M&A activity at a 40-year low, Wednesday, 2 September 2009, <http://www.independent.co.uk/>
15. SNIPER Market Timing: Stock market crash - Black Monday - October 1987, <http://www.sniper.at/stock-market-crash-of-1987.htm>
16. Beattie A., Market Crashes: The Dotcom Crash, Investopedia, <http://www.investopedia.com/features/crashes/crashes8.asp>
17. Heakal R., What Was The Glass-Steagall Act?, 2010, <http://www.investopedia.com/articles/03/071603.asp>
18. Luce E., Politi J., Obama signs bill to overhaul Wall Street, Financial Times, Washington, July 21, 2010, <http://www.ft.com/cms/s/0/9765d2c8-94dd-11df-af3b-00144feab49a.html>
19. <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>

Summary

Throughout the history, entire financial sector, banking in particular, has been changing and adapting constantly, under the sway of rapid economic and technological development, internationalisation of business, growth of capital markets, as well as more and more sophisticated demand for specific and versatile financial instruments. Apart from that, regulation has had a strong influence on trends, evolution and form of financial industry, aiming to tame and supervise these systems, which have always been considered of special socio-economic importance on national, but now, even more on global level. Therefore, these trends in particular, as well as types of management and organisation within modern banking, along with review of recent recession and financial regulation, are the main subject of this paper. Basic characteristics and differences between commercial and investment banking will be discussed and disclosed, as well as obvious trend of domination of universal banking within modern financial systems.